

LiBeRtE
yayınları

Rothbard, Murray N., *İnsan, İktisat ve Devlet*, çev. Ahmet Uzun & A. Meral Uzun, Ankara: Liberte Yayınları, 2. Baskı, Ekim 2023.

İnsan, İktisat ve Devlet

İktisadın İlkeleri Üzerine Bir İnceleme

Murray N. Rothbard

Çeviren Ahmet Uzun & A. Meral Uzun

LiBeRtE

İnsan, İktisat ve Devlet

Man, Economy, and State

Murray Rothbard

Çeviren: **Ahmet Uzun & A. Meral Uzun**

ISBN: 978-975-6201-52-7

Liberte Yayınları® | 158

2. Baskı: Ekim 2023; 1. Baskı: Kasım 2009

© 2020, Liberte Yayınları®

© 2009 Ludwig von Mises Institute®

Man, Economy, and State with Power and Market

Bu kitabın Türkçe çeviri ve yayın izni Liberte Yayınları tarafından 2020 yılında Mises Enstitüsü'nden alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî işlem yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Yönetmeni: **Emre Turku**

İç Tasarım: **Abdurrahman Yılmaz & Serpil Koçtürk**

Kapak Tasarımı: **Ayyüce Dalkılıç**

Baskı: **Reprobir Matbaa**

Adres: 1514. Sokak, No: 23, 06378 İvedik OSB Yenimahalle / Ankara

Telefon: (312) 395 20 29 | Sertifika No: 47381

LIBERTE
yayıncılık

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr | Sertifika No: 52155

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Murray N. Rothbard

Avusturya İktisat Okulu ekolünden olan Amerikalı iktisatçı, aynı zamanda bir tarihçi ve siyaset teorisyenidir. Yazdıklarıyla ve kişiliğiyle modern liberteryenizmin doğmasına öncülük etmiş ve akımın temsili figürü olmuştur. Yirmiden fazla kitabı vardır. Anarko-kapitalizmin gelişmesinde büyük katkıları olmuştur. Hans-Hermann Hoppe'nin de dediği gibi "hiçbir anarko-kapitalist hareket yoktur ki Rothbard'ın adını anmasın." Rothbard özel sektörün devletin tekelci sisteminden çok daha etkili olacağını savunmaktadır. Aynı zamanda diğer ülkelere askeri, siyasi ve ekonomik müdahale yapılmasına da özellikle karşıdır.

İÇİNDEKİLER

Mütercimlerin Türkçe İkinci Baskıya Önsözü	I
Giriş: <i>İnsan, İktisat ve Devlet</i> 'in İلمي Baskısına Neden İhtiyaç Duyuldu?	III
Gözden Geçirilmiş Baskıya Önsöz	1
1 İnsan Eyleminin Temelleri	9
1. Eylem Kavramı.	9
2. Kavramın İlk Çıkarımları.	10
3. Diğer çıkarımlar: Araçlar	14
4. Diğer çıkarımlar: Zaman.	17
5. Diğer Çıkarımlar	20
6. Üretim Faktörleri: Verimler Kanunu.	32
7. Üretim Faktörleri: Dönüştürülebilirlik ve Değerleme.	35
8. Üretim Faktörleri: Boş Zamana Karşı Çalışma	38
9. Sermayenin Teşekkülü.	41
10. Bir Mübadele Olarak Eylem.	58
EK A: Praksiyoloji ve İktisat.	59
EK B: Araçlar ve Amaçlar Üzerine	62
2 Direkt Mübadele	63
1. Kişiler arası Eylem Türleri: Şiddet	63
2. Kişiler arası Eylem Türleri: Gönüllü Mübadele ve Sözleşmecî Toplum.	67
3. Mübadele ve İş Bölümü.	74
4. Mübadele Oranları.	80
5. Fiyatın Belirlenmesi: Denge Fiyat.	83
6. Talep Esnekliği.	99
7. Spekülasyon ve Arz ve Talep Şedülleri.	103
8. Stok ve Toplam Elde Tutma Talebi.	107
9. Sürekli Piyasalar ve Fiyat Değişmeleri.	111
10. Uzmanlaşma ve Stok Üretimi.	119
11. Mübadele Edilebilir Mal Türleri.	126
12. Mülkiyet: İşlenmemiş Arazinin Mülk Edinilmesi.	131
13. Mülkün İstilasına Karşı Yaptırım.	135

3 İndirekt Mübadelenin Yapısı	143
1. Direkt Mübadelenin Sınırlamaları	143
2. İndirekt Mübadelenin Doğuşu	144
3. Paranın Ortaya Çıkışının Bazı Sonuçları	147
4. Parasal Birim	149
5. Parasal Gelir ve Parasal Harcamalar	151
6. Üreticilerin Harcamaları	156
7. Gelirin Maksimize Edilmesi ve Kaynakların Tahsisi	161
4 Fiyatlar ve Tüketim	177
1. Parasal Fiyatlar	177
2. Parasal Fiyatların Belirlenmesi	181
3. Arz ve Talep Şedüllerinin Belirlenmesi	191
4. Mübadelenin Kazançları	196
5. Paranın Marjinal Faydası	199
6. Tüketim Mallarının Fiyatları Arasındaki İlişkiler	212
7. Dayanıklı Malların ve Hizmetlerinin Fiyatları	218
8. Refah Karşılaştırmaları ve Tüketicinin Nihai Tatminleri	225
9. Faydaya İlişkin Bazı Yanılgılar	227
EK A: Paranın Azalan Marjinal Faydası	234
EK B: Değer Üzerine	237
5 Üretim: Yapı	239
1. Eylemin Bazı Temel İlkeleri	239
2. Muntazaman Dönen Ekonomi	240
3. Üretimin Yapısı: Bir Spesifik Faktörler Dünyası	246
4. Faktör Sahipleri Tarafından Ürünün Ortaklaşa Sahipliği	248
5. Maliyet	253
6. Kapitalistler Tarafından Ürünün Sahipliği: Birleşik Aşamalar	257
7. Bugünkü ve Gelecek Mallar: Saf Faiz Oranı	259
8. Parasal Maliyetler, Fiyatlar ve Alfred Marshall	262
9. Fiyatlandırma ve Pazarlık Teorisi	268
6 Faiz Oranı ve Onun Belirlenmesi	273
1. Çok Sayıda Aşama: Saf Faiz Oranı	273
2. Saf Faiz Oranının Belirlenmesi: Zaman Piyasası	278
3. Zaman Tercih ve Bireysel Değer Ölçekleri	281
4. Zaman Piyasası ve Üretim Yapısı	290
5. Zaman Tercih, Kapitalistler ve Bireysel Para Stoku	305
6. Gelir-Sonrası Talep Ediciler	309
7. Üretici Ödünç Piyasasının Önemli Olduğu Efsanesi	313
8. Anonim Şirket	316

9. Anonim Şirketler ve Üretici Ödünç Piyasası.....	323
10. Zaman Tercihlerini Etkileyen Güçler	329
11. Faiz Oranlarının Zaman Yapısı	329
EK: Schumpeter ve Sıfır Faiz Oranı	334
7 Üretim: Faktörlerin Genel Fiyatlandırılması	335
1. İskonto Edilmiş Marjinal Ürün Değerinin Yüklenmesi	335
2. İskonto Edilmiş Marjinal Ürün Değerinin Belirlenmesi	344
3. Faktör Gelirlerinin Kaynağı.....	353
4. Toprak ve Sermaye Malları.....	354
5. Sermayelendirme ve Kira	360
6. Doğal Kaynakların Tükenmesi.....	365
EK A: Marjinal Fiziki Ürün ve Marjinal Ürün Değeri.....	368
EK B: Profesör Rolph ve İskonto Edilmiş Marjinal Verimlilik Teorisi	372
8 Üretim: Girişimcilik ve Değişim	375
1. Girişimsel Kâr ve Zarar.....	375
2. Net Yatırımın Etkisi	380
3. Değişen Bir Ekonomide Sermaye Değerleri ve Toplam Kârlar.....	388
4. Sermaye Birikimi ve Üretim Yapısının Uzunluğu.....	394
5. Yeni Bir Tekniğin Benimsenmesi.....	399
6. Tasarruf-Yatırımdan Yararlananlar	401
7. İlerleyen Ekonomi ve Saf Faiz Oranı.....	402
8. Piyasa Faiz Oranında Girişimsel Unsur	403
9. Risk, Belirsizlik ve Sigorta.....	404
9 Üretim: Belirli Faktör Fiyatları ve Üretken Gelirler	407
1. Giriş	407
2. Toprak, Emek ve Kira	407
3. Girişimcilik ve Gelir	429
4. Mevki Ekonomisi ve Mekânsal İlişkiler	449
5. “Bölüşüm” Yanılgısı Üzerine Bir Not	453
6. Bir Piyasa Özeti.....	454
10 Tekel ve Rekabet	457
1. Tüketicinin Egemenliği Kavramı.....	457
2. Karteller ve Sonuçları	462
3. Tekel Fiyat Aldanması.....	479
4. İşçi Sendikaları	508
5. Tekelci veya Eksik Rekabet Teorisi.....	518
6. Çok-biçimli Fiyatlar ve Tekel	530
7. Patentler ve Telif Hakları	535

11 Para ve Onun Satın Alma Gücü	543
1. Giriş	543
2. Para İlişkisi: Paranın Talebi ve Arzı	543
3. Para İlişkisindeki Değişmeler	548
4. Para Stokunun Faydası	550
5. Para Talebi	552
6. Para Arzı	574
7. Para İlişkisindeki Bir Değişme Esnasında Kazançlar ve Kayıplar	583
8. Fiyatların Belirlenmesi: Mallar Ciheti ve Para Ciheti	585
9. Mevkiler Arası Mübadele	587
10. Ödemeler Dengesi	590
11. Malların Parasal Özellikleri	593
12. Bir Arada Mevcut Paraların Mübadele Oranları	594
13. Mübadele Denklemi Yanılgısı	596
14. PPM'yi Ölçme ve Stabilize Etme Yanılgısı	604
15. Konjonktürel Dalgalanmalar	610
16. Schumpeter'in Konjonktürel Dalgalanma Teorisi	612
17. Keynezyen Sistemin Diğer Yanılgıları	616
18. Hızlandıran İlkesi Yanılgısı	622
12 Piyasaya Şiddete Dayalı Müdahalenin Ekonomisi	627
1. Giriş	627
2. Bir Müdahale Tipolojisi	628
3. Müdahalenin Fayda Üzerindeki Direkt Etkileri	629
4. Dönem Sonu Fayda: Serbest Piyasa ve Hükümet	633
5. Üç Taraflı Müdahale: Fiyat Kontrolü	638
6. Üç Taraflı Müdahale: Ürün Kontrolü	645
7. İki Yanlı Müdahale: Hükümet Bütçesi	649
8. İki Yanlı Müdahale: Vergilendirme	653
9. İki Yanlı Müdahale: Hükümet Harcamaları	670
10. Büyüme, Bolluk ve Hükümet	686
11. İki Yanlı Müdahale: Enflasyon ve Konjonktürel Dalgalanmalar	703
12. Sonuç: Serbest Piyasa ve Zor Kullanma	728
EK A: Hükümet Borçlanması	729
EK B: "Kolektif Mallar ve "Dışsal Yararlar": Hükümet Faaliyeti İçin İki Argüman	731
Kaynakça	741
Dizin	761

Mütercimlerin Türkçe İkinci Baskıya Önsözü

ELİNİZDEKİ KİTAP İLK BASKISI 1962'DE YAPILAN *İNSAN, İKTİSAT VE Devlet*'in 12 bölümlük ilk versiyonunun tercümesidir. Başlangıçta, sonuncusu *İktidar ve Piyasa* olmak üzere üç kısım halinde yazılan bu kitap, el yazması metnin çok geniş hacimli bulunması ve bu son kısımda yer alan analizlerin ana akım iktisat çizgisinden çok uzak olması gibi gerekçelerle bütün halde yayımlanmamıştı. Kitabın *İktidar ve Piyasa* başlıklı üçüncü kısmının yayını durdurulmuş, oradaki fikirleri özetleyen bir bölümün ilk iki kısma eklenmesiyle basım işlemi gerçekleştirilmiştir. *İktidar ve Piyasa*'nın yayımı ise 1970 yılında mümkün olmuştur. Bu şekilde İngilizce ayrı halde basılan *İnsan, İktisat ve Devlet* ile *İktidar ve Piyasa* kitapları 2004'te Ludwig von Mises Enstitüsü tarafından tek cilt halinde yayımlanmıştır. Kitabın yazım ve basım süreci bu birleşik baskıya önsöz yazar J. Stromberg tarafından tüm detaylarıyla açıklanmaktadır. Böylece *İnsan, İktisat ve Devlet* ile *İktidar ve Piyasa* kitapları İngilizce hem ayrı hem de birleşik halde yayımlanmış ve bunların tekrar eden baskıları yapılmıştır.

İnsan, İktisat ve Devlet'in Türkçe ilk baskısı Ludwig von Mises Enstitüsünün yayımladığı ve *İktidar ve Piyasa* kısmını da içeren birleşik versiyon esas alınarak 2009'da Liberte Yayınları tarafından yapılmıştır. Aradan geçen zamanda kitabın Türkçe ikinci baskısı gündeme gelince hacim ve içerikle ilgili değerlendirmeler, bu kez iki eserin ayrı basılmasının daha uygun olacağı yönünde bir kanaat oluşmasına yol açmıştır. Böylece İngilizce orijinal baskıya uygun olarak *İnsan, İktisat ve Devlet* ile *İktidar ve Piyasa*'nın Türkçe ikinci baskısının ayrı halde yapılması kararlaştırılmıştır. Aslında *İnsan, İktisat ve Devlet*'in 12. bölümü *İktidar ve Piyasa*'da yer alan fikirlerin bir kısmını ve ana çizgilerini içermektedir. Ancak bu 12. bölüm ile *İktidar ve Piyasa*'nın hayli farklı içeriklere sahip olduğunu; bazı başlıkların tamamen farklılaştığını belirtmek gerekir. Genel bir ifadeyle *İnsan, İktisat*

ve Devlet'in serbest piyasada gerçekleşen mübadelelerin tüm detaylarını ele alırken, *İktidar ve Piyasa*'nın hükümet müdahalesinin türleri ve sonuçları üzerine odaklandığı söylenebilir. Bu yönüyle ayrı içerikte bile olsa, iki eserin birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu açıktır. *İnsan, İktisat ve Devlet*'te iktisat, praksiyoloji denilen genel insan davranış biliminin bir alt dalı olarak ele alınırken, aynı zamanda Avusturya üretim teorisi en geniş biçimiyle takdim edilmektedir. Onuncu bölümde yer alan tekel incelemesi, yerleşik literatürde hâlâ gündeme gelmemiş çok sayıda özgün kavrayışı içermektedir. Parayla ilgili bölümde para, enflasyon ve faiz konularında geniş bir analiz yer almaktadır. 12. bölüm ise piyasaya yönelik müdahalelerin özet bir incelemesine dayalıdır.

Rothbard'ın başlıca eseri sayılabilecek bu çalışma, insan eyleminin temel aksiyomlarından yola çıkarak insan özgürlüğünün ahlaki temellerini ve ayrıca hür veya engellenmemiş bir toplumun temel özelliklerini bütün berraklığıyla ortaya koymaktadır. Hür insan eylemlerini sınırlamaya dönük müdahalelerin çeşitleri ve bunların sonuçları anlatılmaktadır. Aslına bakılırsa kitap *İktidar ve Piyasa* ile birlikte düşünüldüğünde, tam manasıyla hür insanın ve hür toplumun en katı ve açık savunusu olarak görülebilir.

Kitap iktisat öğrenenler için olduğu kadar meslekten olmayanlar için de çok farklı kavrayışlar getiren özgün bir yöne sahiptir. Meslekten olan ya da olmayan kişiler bu kitabı okuduktan sonra yerleşik iktisatta kesin gerçekler olarak sunulan ya da günlük hayatta çok doğru olduğuna inanılan pek çok anlayışı ya da düşüncüyü esaslı biçimde sorgulayabilecektir. Kitabın, iktisat ve maliye literatürünün birçok konusunda, mesela paranın değeri ve enflasyon, kamu harcamaları ve vergilendirmenin etkileri, tekel, faiz oranları, çarpan ve hızlandıran mekanizması, konjonktürel dalgalanmalar vs., okuyucuya esaslı bir perspektif kazandıracığına şüphe yoktur. Günümüzde iktisat bilimini anlaşılması zor grafik ve matematiksel tekniklere boğan anlatım tarzından uzak bir şekilde, Rothbard, kendine has üslubuyla iktisadın konularını sistematik ve bütüncül bir yapı içerisinde oldukça anlaşılır tarzda okuyucuya sunmaktadır. Kitap iktisatçı ve iktisatçı olmayan özgürlük taraftarlarına çok şey anlatmaya adaydır. Özgürlüğün doğasını ve serbest bir toplumun bütün ayrıntılarını önyargısız anlamak isteyenler için kitabın eşsiz bir kaynak olduğuna şüphe yoktur.

İnsan, İktisat ve Devlet'in bu ikinci baskısında metni baştan sona gözden geçirdik ve tespit edebildiğimiz eksiklikleri gidermeye çalıştık. Ayrıca yaygın kullanılan temel bazı kavramlara Türkçede daha yerleşik hale geldiğini düşündüğümüz karşılıkları vermeye çalıştık. Çalışmanın okuyuculara faydalı olmasını dilerken, yayımda emeği geçen herkese teşekkürü borç biliriz.

Giriş¹

İnsan, İktisat ve Devlet'in İlmî Baskısına Neden İhtiyaç Duyuldu?

MERHUM MURRAY N. ROTHBARD'IN *İNSAN, İKTİSAT VE DEVLET*'İNİN muhtevasını ve önemini bir ölçüde kavramış insanlar, Ludwig von Mises Enstitüsünün, 1962'de yayımlanmasından bu yana neredeyse her zaman mevcudu olan bir eserin neden yeni bir ilmî baskısını hazırladığını sorabilirler. Bu kararın ardında çok sayıda müspet neden vardır. Bunlardan biri Rothbard'ın kitabının, II. Dünya Savaşından sonra Avusturya iktisat düşüncesi-nin dirilişine belirgin bir katkı yapmasıydı.

İkinci Dünya Savaşı ve ardından gelen soğuk savaş, devlet prestijinin yüksek seviyeye tırmandığı bir ortam yarattı. Bu koşullar altında, çoğu iktisatçı, kendi rolünü, sosyal adaletin sağlanması veya savaşların kazanılması için, “ulusal” ekonomilerin en iyi şekilde nasıl örgütleneceği, düzenleneceği ve planlanacağı hakkında, hükümetlere tavsiyede bulunma olarak gördü. Çağın ruhuna direnen az sayıdaki iktisatçı ise muhalifleriyle paylaştıkları teorik öncüllere dayalı argü-manlardan ödün vermekle kendi çabalarını baltaladılar. Hem serbest piyasa hem de Avusturya bakış açısından, serbest toplum ve piyasa ekonomisi için bu tarz savunmalar çok tatmin edici değildi.

Friedrich A. Hayek'in *Kölelik Yolu* (1944) ile Ludwig von Mises'in *İnsan Eylemi* (1949) devletçiliğin yekpare yapısında çentik açmayı başardı, fakat yine de

1 [*İnsan, İktisat ve Devlet* ile *İktidar ve Piyasa* için parantez içinde yer alan sayfa numaraları mevcut Türkçe baskıya atıf yapar]. Rothbard'ın, Ludwig von Mises Enstitüsünde (Auburn, Alabama) saklanan yazıları arasında Murray Rothbard'ın mektupları, yazışmaları (1940–1995), notları, basılmamış denemeleri (1945–1994) ve basılmış çalışmaların müsveddeleri ile Eski Sağ ve liberteryen hareketin nadir materyalleri bulunmaktadır.

onlar en fazla, Rothbard'ın Eski Sağ olarak adlandırdığı hareket içinde takdir gördü. Mises'in incelemesi akademik dünyada ani bir red, şaşkınlık veya sessizlik karışımıyla karşılanırken, Hayek'in kitabı Yeni Plancılar ve onların akademik müttefiklerinden sert bir eleştiri rüzgarı çekti. Rothbard bir ders kitabıyla akıllı okumuş kesimin, Avusturya iktisadına yönelik cehaletini ya da kayıtsızlığını gözler önüne sermeye çalıştı; bu kitap Alfred D. Chandler'a yazdığı gibi, "fakülte düzeyine uygun, kolektivist olmayan tek kitap değilse bile, birkaç kitaptan biri olacak" ve yine "tarihsel gerçeklerin hiçbir teoriyi ispatlamadığını gösteren Misesçi metodolojik ilkeleri uygulayan tek kitap olacaktır".²

Bu ders kitabı, Mises'in teorik çatısını, iktisat biliminin bütünlüğünü ve zarafetini gösterecek şekilde adım adım bir tarzda geliştirecektir. Kitap okunaklı, kolay anlaşılır ve sistematik olacağı gibi, eğitilmiş bir okuyucunun yeterli bir çabayla Avusturya iktisadının temellerini ve uygulamalarını kavrayabileceği şekilde de tasarlanacaktır. Yazımı esnasında, ders kitabı, kendi çapında genel bir inceleme haline geldi - bu konu daha sonra ele alınacaktır.

Yeni haliyle, Rothbard'ın çalışması, kendisine, zor soruların izini daha detaylı sürmek ve kendi orijinal kavrayışlarını ve Mises'in sisteminin uzantılarını geliştirmek için bir hareket alanı sağlarken, ders kitabı için belirlemiş olduğu hedeflere de ulaşmıştır. *İnsan, İktisat ve Devlet* çok sayıda insanın 1960'lı yıllarda Avusturya iktisadına girmesine gerçek manada katkı yaptı ve bundan sonra da iktisat bilimi için, *İnsan Eylemi*'ni okumadan önce veya onunla birlikte okunabilecek kemale ermiş bir giriş olarak hizmet etti. Bütünlüğü, sistematik organizasyonu ve anlaşılır izahatı, onu Avusturya iktisadının dirilişinin temel kitabı haline getirdi. Ve, ilginç biçimde eser, ileri düzey öğrenciler için bir ders kitabı olarak kullanılmıştır.

Ana akım iktisat dergilerindeki olumsuz görüşlere rağmen *İnsan, İktisat ve Devlet*, sefeli ve ilham kaynağı *İnsan Eylemi* gibi bir çeşit yer altı klasiği haline geldi. Kitap, 1970'de Beşeri İncelemeler Enstitüsü (IHS) adına Nash Publishing tarafından ve 1993'te Ludwig von Mises Enstitüsü tarafından (2001'de tekrar basılmıştır) yeniden yayınlanacak kadar iyi sattı. *İktidar ve Piyasa* da 1977 yılında IHS ve Cato Enstitüsü ortak sponsorluğunda yeniden yayınlandı.³

İnsan, İktisat ve Devlet 1962 yılında, Rothbard'ın, "tırpanlanmış" bir biçim dediği şekilde ortaya çıktı. Aşağıda açıklanan nedenlerden dolayı, Rothbard'tan,

2 Murray N. Rothbard to Alfred D. Chandler, June 25, 1950; Rothbard Papers. Alfred D. Chandler, Jr., işletme tarihine yöneldi, Massachusetts Institute of Technology, Johns Hopkins University ve Harvard Business School'da dersler verdi, işletme tarihiyle ilgili derlemeler editte etti ve en meşhuru, *The Visible Hand: The Managerial Revolution in American Business* (Cambridge, Mass.:Harvard University Press, 1977), olmak üzere çok sayıda eser kaleme aldı.

3 Murray N. Rothbard, *Power and Market* (Kansas City, Mo.:Sheed Andrews and McMeel, 1977).

hükümet müdahalesiyle ilgili tasarlanan üçüncü kısmı (ya da cildi) ciddi biçimde kısaltması, böylece devlet müdahalesiyle ilgili olan ve saf bir serbest piyasa alternatifi ortaya koyan önemli bölümleri çıkarması istendi. *İnsan, İktisat ve Devlet*'in bu ilmi baskısı, daha önce *İktidar ve Piyasa* olarak yayınlanan bölümleri içermektedir. Ayrıca, bu baskı, Rothbard'ın, her sayfanın sonuna hassas biçimde düştüğü kapsamlı ve enteresan notları da içermektedir. Doğrusu bunlar ta başından beri orada yer almış olmalıydı.

Bu girişin hazırlanmasında, Rothbard'ın mektup ve notlarından geniş biçimde alıntı yaptım ve onları *İnsan, İktisat ve Devlet*'in yazılması hikayesine dönüştürdüm. Rothbard'ın söyledikleri, kitabın nasıl meydana geldiğine dair kapsamlı bir fikir verir. Rothbard'ın kitapla ilgili niyetleri ve onları yerine getirme konusunda kat ettiği mesafe ile ele aldığı teori ve anlatımın çeşitli sorunları, tam olarak gün ışığına çıkmaktadır. Eldeki materyalin miktarı göz önüne alındığında, bu, Rothbard'ı, *İktidar ve Piyasa*'yı gerçek yerine oturtarak, orijinal çalışma planını mümkün olduğunca gerçekleştiren bir giriş yazdırmaya çok yaklaştırmıştır.

Kitabın meziyetleri ve muhtevası hakkında da bir şeyler söylemenin faydalı olacağını düşündüm. *İnsan, İktisat ve Devlet* birkaç kuşaktır Avusturya çevrelerinde klasik ve hatta standart bir eser haline gelmiştir. Bunun nedeni, kitabın açıklığı ve kapsamı yanında, iktisat aleminde insan eyleminin mantığını izlemede tavizsiz tutarlılık ve radikalizm göstermesidir. Kırkıncı yılında, Rothbard'ın kitabının eksiksiz kaliteli bir baskıyla yeniden yayınlanması bütünüyle yaraşır bir iştir.

1. Yazar ve Kitap

1940'ların ortalarında, Murray N. Rothbard, erken bir dönemde, Columbia Üniversitesinde iki derece elde etti (B.A./Lisans, 5 Haziran, 1945; M.A./Yüksek Lisans, 4 Haziran, 1946) ve 11 Ekim 1956'da tamamlayacağı doktora çalışmasına başladı. Rothbard'ın Columbia'da gördüğü öğrenimin, iktisat, tarih, siyaset veya felsefede tanınan bir entelektüel olarak uzun kariyeri boyunca takip edeceği analizin çizgilerini, harici bir gözlemcinin tahmin etmesine imkân vermesi mümkün değildi. Böyle bir gözlemcinin, alınan dersler temelinde, Rothbard'ın, bir dizi yenilik ve orijinal fikirle birlikte, Avusturya teorisinin dirilişine büyük bir katkı yapabileceğini öngörmesi de imkânsızdı.

Murray Rothbard Nisan 1951'de William F. Campbell'e yazdığı bir mektupta, 1940'larda aldığı iktisat eğitimini şöyle tarif ediyordu: “Deweyci pragmatizmden mantıki pozitivistliğe doğru dönüşüm geçiren Columbia'da, eğitimimi bizzat kendim aldım -dolayısıyla, Pozitivistler tarafından kuşatılmış bir biçimde yetiştim”. Rothbard, “Ernest Nagel'la İktisat Felsefesi üzerine” bir ders aldı; Nagel bu zamanlar, “Columbia iktisadındaki diğer büyük eğilimlerle -Wesley Mitchell ve

A. F. Burns'un Baconcu kurumsalcılık- yürütülen amansız metodolojik savaşta Samuelson-pozitif çizgisini benimsemişti". Rothbard "bu tarihte Nagel kesinlikle praksiyolojiyi iştmiş değildi ve ne yazık ki, ben de öyle" diye ekledi.⁴

Amerikan iktisat düşüncesinin seçkin tarihçisi Joseph Dorfman, Columbia'da Rothbard'ın doktora danışmanıydı. Fakat Dorfman aslında bir kurumsalcıydı. Rothbard, daha sonra birkaç muhabire, hocası Dorfman'ın mükemmel bir iktisadi düşünce *tarihçisi* olduğu, fakat iyi bir iktisat teorisyeni olmadığı yorumunda bulundu.⁵

Aralık 1972'de kaydedilen bir röportajda Rothbard, Columbia Üniversitesindeki iktisat eğitimi hakkında şunları aktardı:

Bütün iktisat okullarında bir şeylerin yanlış olduğuna dair kesin, içgüdüsel bir hisse ya da sezgiye ya da onun gibi bir şeye sahiptim. Bütün iktisat teorilerinden mutsuzdum. Kurumsalcılar, ortodoks Anglo-Amerikan iktisadını eleştirdikleri zaman kurumsalcıların haklı olduğunu, ortodokslar kurumsalcıları eleştirdiği zaman da ortodoksların haklı olduğunu düşünüyordum. Eleştiriler haklıydı ve ben basit arz ve talep konularının doğru olduğuna, fakat gerçekte iyi bir teorik temele sahip olmadığımı inanıyordum. Sunulan hiçbir teoriye hoş bakmıyordum. Ve İnsan Eylemi'ni okuduğumda her şey yerine oturmaya başladı, çünkü her şey mantıklıydı.⁶

Bu alıntıların gösterdiği gibi, Rothbard'ın üniversitedeki hocaları Avusturya okulundan tümüyle bihaber diler. Rothbard daha sonra şunları yazacaktı,

1948 baharında sözlü sınavları geçip Columbia Üniversitesinden, Columbia lisansüstü okuluna (ekonomi alanında) gittiğimde, 60 yıl önce Alfred Marshall tarafından iktisadın ana çerçevesine entegre edilmiş bir şey olduğu dışında, Avusturya iktisadı hakkında hiç bir şey duymuş değildim.

Bu yüzden, Rothbard Avusturya iktisadını Ekonomik Eğitim Vakfındaki (FEE) Eski Sağ bağlantılarıyla öğrenmek zorunda kaldı.⁷

4 Murray N. Rothbard to William F. Campbell, April 2, 1951; Rothbard Papers. Campbell, Russell Kirk'ün etkisi altında Wilhelm Röpke'ün "üçüncü yol" pozisyonuna bağlı olan, Misesçi görüşlere sahip bir iktisatçıydı. Bkz., William F. Campbell, "An Economist's Tribute to Russell Kirk," *Intercollegiate Review* 30, Fall 1994, s. 68-71.

5 Rothbard to Kenneth S. Templeton, May 5, 1955, Rothbard to Ivan Bierly, November 14, 1959, ve Rothbard to Harry Elmer Barnes, December 13, 1959; Rothbard Papers.

6 Walter Block ve Walter Grinder, "Rothbard Tells All: Interview with Murray Rothbard," December 1972, s. 6; Rothbard Papers.

7 Murray Rothbard, "The Betrayal of the American Right" (yayınlanmamış kitap el yazması), s. 86-87; Rothbard Papers. Eski Sağ hakkında genel olarak bkz: Murray N. Rothbard, "Life on the Old Right," *Chronicles* (August 1994): 15-19, yeniden basıldığı yer: Joseph Scotchie, ed., *The Paleoconservatives: New Voices of the Old Right* (New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers, 1999), s. 19-30. FEE dahil, ikinci Dünya Savaşı Sonrası "sağ-kanat" think tank'ların düşünce arka planı için bkz: Eckard Vance Toy, "Spiritual Mobilization: The Failure of an Ultraconservative Ideal in the 1950's," *Pacific Northwest Quarterly* 61 (April 1970): 77-86. 1951'den 1962'ye kadar Rothbard, Volker Fund için yüzlerce kitap incelemesi

Eski Sağ, Rothbard ve diğerlerinin kullandığı bir terim olarak, Cumhuriyetçi Partinin sağ kanadında yoğunlaşan, Franklin D. Roosevelt'in Yeni Planının iç ve dış politikalarına karşı yumuşak bir muhalefet hareketiydi. Bu hareketin ulusal sembolü, Rothbard'ın görüşüne göre, en az "sert-özlü" figür olan Ohio'lu Senatör Robert A. Taft idi. Kongre üyesi Howard Buffett (Cumhuriyetçi- Nebraska) ile Frank Chodorov, John T. Flynn, Isabel Peterson ve Felix Morley gibi deneme yazarları, klasik liberalizm ve cumhuriyetçiliğin Amerika'ya özgü sentezinden gelen çok daha tutarlı bir "çizgi" izlediler.⁸

En radikal taraftarlarınca ifade edildiği üzere, Eski Sağın dünya görüşü en iyi hükümetin en az yöneten olduğunu ve toplumun kendi kendini düzenlediğini ve rahat bırakılması gerektiğini ve yine engellenmemiş piyasa ekonomisinin ve serbest ticaretin hem özgürlüğün bir parçası hem de ekonomik refaha giden anahtarlar olduğunu kabul etmektedir. 1950'lerin başlarında bu program, Yeni Plan türü bürokratik merkezileşme, ekonomik "planlama" ve sosyal mühendisliğe karşı, devleti güçlendiren savaşlardan kaçınılması ("soyutlanma politikası" deniyor) Anayasanın sıkı bir şekilde inşası ve federalizme destek ("eyalet hakları") anlamına geliyordu. Eski Sağın kahramanları Thomas Paine, Thomas Jefferson, Richard Cobden ve John Bright gibi simalardı.

Rothbard, Columbia Üniversitesinde Eski Sağın neredeyse tek taraftarıydı. Bununla birlikte, Eski Sağ örgütlerle ancak 1946 yılı başlarında irtibat kurdu.⁹ Rothbard, FEE vasıtasıyla, hakkında sadece, "sosyalizmin iktisadi hesap yapamayacağını iddia ettiğini duyduğu Ludwig von Mises'in, New York Üniversitesinde devam eden bir açık seminer verdiğini" öğrendi ve "bu seminere her hafta dinleyici olarak katılmaya başladı."¹⁰ Böylece Rothbard, meşhur Mises Seminerine neredeyse 1949'daki başlangıcından beri devam etti. Rothbard, Mises'in öğrencisi olduktan sonra, "sağ-kanat liberteryen" içgüdüleri sağlam temelli bir teoriye dönüştü. Rothbard, Mises'in sert-özlü laissez-faire iktisadını ve tavizsiz tutumunu oldukça hoş karşıladı. Kendisi Mises'le ilk defa muhtemelen 1948'in yazında bir FEE konferansında tanıştı.¹¹

yazdı; onun bu dönemdeki çalışması için özellikle bkz: Sheldon L. Richman, "Commentator on Our Times: A Quest for the Historical Rothbard," Walter Block ve Llewellyn H. Rockwell, Jr., eds., *Man, Economy, and Liberty: Essays in Honor of Murray N. Rothbard* (Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute, 1988), içinde, s. 352-79.

8 Eski Sağın dünya görüşünün bir taslağı için bkz: Rothbard, "Life on the Old Right," ve Rothbard to Thomas Fleming, memo: Books That Formed Me, January 24, 1994, 3 s.; Rothbard Papers.

9 Bkz: William M. Curtiss (FEE'nin Yönetici Asistanı) to Rothbard, November 25, 1946; Rothbard Papers.

10 Rothbard, "Betrayal of the American Right," s. 87; Rothbard Papers.

11 Leonard Read to Rothbard, June 24, 1948; Rothbard Papers. Bu, 8 Temmuz'da Ludwig von Mises'in konuşma yapacağı bir toplantıya katılma davetiydi.

Rothbard, Mises'in büyük incelemesini temsil eden *İnsan Eylemi* hakkında, 1949'da yayınlanmasından kısa süre sonra, iki değerlendirme kaleme aldı.¹² Kendisi bu kitabı "iktisat biliminin eksiksiz bir yapısını" ortaya koyan "anıtsal güzellikte bir eser", bireysel eylemin genel ilkeleri olan "*praksiyolojiye sıkı sıkıya oturtulan*" bir yapı olarak nitelendirdi.¹³

2. *İnsan, İktisat ve Devlet'in Yazılması*

Rothbard Kitabı İlk Nasıl Tasarladı?

1949 Güzünde, Volker Fonu başkanı Herbert C. Cornuelle, Rothbard'dan, Mises'in, *İnsan Eylemi*'nin ana fikirlerini yetenekli okurlara anlatacak bir iktisat ders kitabı yazmasını istedi.¹⁴ Çalışmanın hedefleri ve ilerleyişi Rothbard'ın yazışmalarından ve Volker Fonun direktörleri için kitapla ilgili yazdığı not ve raporlardan takip edilebilir.

Kasım 1949'da Herbert Cornuelle'a yazdığı bir mektupta Rothbard şunları söyledi:

Mises, bir iktisat ders kitabı projesi ve onun meslekten olmayan kabiliyetli kişilere rehberlik etmesi konusunda benimle ilk kez görüştüğünde, benden bir taslak hazırlamamı istedi. Ben de öyle yaptım ve kendisi bu taslağı beğendi. Şimdi bana örnek bir bölüm yazmamı öneriyor.¹⁵

Mektubun geri kalan kısmı harcamalar, zaman ve çeşitli düzenlemelerle ilgiliydi.

Haziran 1950'de Alfred D. Chandler'a yazan Rothbard, "ders kitabı" düşüncesinden bahsetti:

İlk başta, Mises'in bir üniversite ders kitabı olmasına dönük "açık ifadesini" gözümde canlandırdım, çünkü sağlam bir iktisat ders kitabına büyük bir ihtiyaç duyuluyordu. Ancak, Mises'le yaptığım konuşmalarda, öncelikle meslekten olmayan kabiliyetli kişilere yönelik, fakat aynı zamanda üniversite

12 Ludwig von Mises, *Human Action: A Treatise on Economics* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1949); Murray N. Rothbard, "Praxeology," *Analysis* (May 1950): 4; ve "Review of *Human Action*," *Faith and Freedom* (September 1950): 14-15.

13 Rothbard, "Review of *Human Action*," s. 14.

14 Block ve Grinder, "Rothbard Tells All," December 1972, s. 2-6. Rothbard şunları yazmıştı:

Benzersiz Volker Fon anlayışı... sadece muhafazakâr ve liberteryen bursun -konferanslar, üniversite bursları, kütüphanelere kitap dağıtımları ve nihayetinde doğrudan kitap basımı- desteklenmesini değil, aynı zamanda üniversite ve Kurum tarzı örgütlere (Sosyal Bilimler Araştırma Konseyi gibi), olağan vakıf tekniğine dayalı büyük çaplı fonlar sağlama yerine, tek tek bilim adamlarına fon bağışlanmasını içermektedir. ("Betrayal of the American Right," s. 96).

Ayrıca, Volker Fonun "katkıları, geniş bir liberteryen, revizyonist ve muhafazakâr bursun teşvik ve bir araya getirilmesinde hayati rol oynadı". ("Betrayal of the American Right," s. 96-97).

15 Rothbard to Herbert C. Cornuelle, November 28, 1949; Rothbard Papers. Bu örnek bölüm daha sonra "Para Bölümü" olarak anılacaktır.

derslerinde de kullanılabilir bir kitap tercihini dile getirdi. Ona kesinlikle katılıyorum, çünkü geleneksel ders kitabı formatı çalışmanın ilerlemesine mani olacaktır.

Rothbard Şöyle devam etmekteydi:

Aklımda olan kitap, en azından birinci cilt için, Birleşik Devletlerde kaç Federal Rezerv bankası olduğu gibi bütün kurumsal ve oligusal materyalden tamamen uzak duracaktır. Kitap sadece, temel iktisadi ilkelerin dikkatli ve açık izahatına dayalı olacak ve her bölümün birbirini mantıklı şekilde takip ettiği bir tarzda yazılacaktır. Bu şekilde, bir bireysel eylem analizine dayalı olan *engellenmemiş* piyasa teorisi tam olarak geliştirilecektir. Takip eden kısım, akla gelebilecek farklı hükümet müdahalesi türleri ile bu müdahalelerin ekonomi üzerindeki etkilerinin analizine ayrılacaktır. Yine bu kısımda konu dışı oligusal materyallerle tıka basa doldurulmayacaktır. Sonuçta, iktisadi ilkeler üzerine temel bir cilt ortaya çıkacaktır.

Ayrıca:

Başka bir cilt, bu ilkeleri, dünyamızın, özellikle de Amerika'nın iktisat tarihinin açıklamasına uygulayabilir. Dünya tarihi boyunca hükümet müdahalesinin etkileriyle ilgili örnek durumlar açığa çıkarılabilir.¹⁶

Yine kitap:

üniversite seviyesine uygun, kolektivist olmayan tek değilse bile birkaç kitaptan biri olacak; tarihsel gerçeklerin hiçbir teoriyi "ispatlayamayacağını" gösteren Misesçi metodolojik ilkeleri uygulayan tek kitap olacaktır; teori tarihsel gerçeklerin bir izahatı olarak kullanılmalıdır.¹⁷

1951 Ocak ayının başlarında, Rothbard'dan gelen bir mektuba cevap verirken, Herb Cornuelle büyük bir şevkle şunları yazdı: "Bu *mükemmel*. Umarım Prof. Mises'e ilişikteki mektup, işleri hızlandırır". Bu mektup Mises'e "Murray Rothbard'ın 'Para Bölümünü' gördünüz mü? Onun hakkında bana aktarmak istediğiniz bir yorumunuz var mı?" sorusunu yöneltiyordu.¹⁸

Herb Cournelle'nin Şubat ayında, Rothbard'a yazdığı bir sonraki mektup, Mises'in "Para Bölümüne" yönelik cevabına da yer verdi:

Rothbard'ın, Para ve Bankacılıkla ilgili bölümünün çok tatmin edici olduğunu düşünüyorum. Bu, görme fırsatı bulduğum herkesten çok daha iyi

16 Bu, Rothbard'ın 1949'da bir ara yazdığı ve sadece üçü yayımlanan 12 denemelik bir yazı dizisini ifade ediyor: "Not Worth a Continental," *Faith and Freedom* 1, no. 3 (February 1950): 9-10; "The Edict of Diocletian," *Faith and Freedom* 1, no. 4 (March 1950): 11; ve "The Railroads of France," *Ideas on Liberty* (September 1955): 42-43. 12 örnek olay incelemenin tümü Rothbard Yazılarda mevcuttur.

17 Rothbard to Alfred D. Chandler, June 25, 1950, 2 s.; Rothbard Papers.

18 H. Cornuelle to Rothbard, January 9, 1951; H. Cornuelle to Ludwig von Mises, January 15, 1951; Rothbard Papers.

bir ders kitabı yazma kabiliyetini kesinlikle ispatlıyor. Tezini bitirir bitirmez bu işe devam edeceğini umuyorum.¹⁹

Cournelle, bu kez, Rothbard'a projenin ilerleyebilmesi için Volker Fondan maddi destek önerdi.

Rothbard, Mart 1951'de Herb Cournelle'a yazarak, şunları kaydetti:

[P]rojelendirilen ders kitabında nelerin yer alacağını tam olarak belirlemek için, şimdi, bu güne kadar yazılmış olan iktisat ders kitaplarına kısa bir göz atmanın öğretici olacağını düşünüyorum. Mesela, bu günün çok popüler ders kitaplarından birini, "Bowman ve Bach, *İktisadi Analiz ve Kamu Politikası'nı* (*Economic Analysis and Public Policy*, İkinci Baskı, 1949)" alalım. Bowman ve Bach'ın kitabı bu gün çok sayıda üniversitede kullanılıyor. Kitap, toplam 931 sayfadır. Bu hacimli kitapta fantastik bir orman, (çoğu yanıltıcı) akla gelebilecek neredeyse her moda doktrin ve olgular dizisi buluyoruz ve bunlar inanılmaz derecede karışık bir biçimde sunuluyor. Böylece B&B, bu ilkeler kitabına, bir gelir tartışmasıyla başlar ve okuyucuyu bir "gelir seviyesi" tablosu (ve ona eşlik eden bir grafik) ile karşı karşıya getirir, "israf" problemiyle ilgili bir paragrafta "araçlar" tartışmasına geçer, ardından çalışanların mesleki dağılımıyla ilgili diğer bir çizelgeye, fiyatlar hakkında birkaç sayfa, ortaklık ve şirket tartışmasına, anti-tröst kanunlarla ilgili tartışmaya, Insull Holdig'in iki sayfalık çizelgesine vs. geçer. Kitabın geri kalan kısmında aynı tarz devam eder: çizelge, istatistik, teorik eğriler ("monopson" ve "oligopson"un bütün bir jargonu dâhil, vs.), ufak tefek tarihsel parçalar ve çok az teoriden müteşekkil düzensiz bir karışım. Birçok öğrencinin, iktisadın sadece "sayılarla ilgili bir şey olduğunu" düşünerek, iktisat derslerinden sersem bir vaziyette çıkması hiç de şaşırtıcı değildir.

Rothbard daha önceki dönemlerin ders kitaplarının, "büyük bir başarı olmasa da çok daha iyi" olduğunu gözlemledi. Fakat yine de:

1920 öncesi dönemin en popüler ders kitabı Ely'nin *Ana Hatlar'ında* (*Outlines*)... hâlâ tatmin edici olmayan bir durumla karşılaşyoruz. Kitap patentler ve iş bölümü tartışmasıyla başlar ve sonra (teori sunulmadan önce) aniden iktisat tarihi tartışmasına girer. Kategorik olarak İngilizce basılan sadece iki elverişli ders kitabı olduğunu söyleyebilirim: Taussig'in İlkeler'i (*Principles*, 1911), ve Fetter'in İlkeler'i (*Principles*, 1915).²⁰ Bu çalışmalarda bol miktarda mükemmel materyal var. Ancak Taussig... İngiliz neo-klasik eğilimin mağduru oldu... ve bu, onun Değer ve Talebi ele almadan önce Üretim tartışmasına girmesine ve Emek ve Maliyetlere genel bir yanlış vurgu yapmasına yol açtı. Fetter'in çalışması aşağı yukarı mevcut en iyi ders kitabıdır. Özellikle faiz oranı ve onun gerçek temeli hakkında tek doğru tartışmaya sahiptir. Bununla birlikte, çalışma fayda ve talep konu-

19 H. Cournelle to Rothbard, February 10, 1951; Rothbard Papers.

20 Burada F. W. Taussig, *Principles of Economics*, 2nd ed. (New York: Macmillan, [1911] 1916), ve Frank Fetter, *Economic Principles* (New York: The Century Company, [1915] 1918)'e atıf yapılmaktadır.

sunda yarım yamalak, sermayenin bazı yönlerinde çok yetersiz (Böhm-Bawerk'e aşırı muhalefet yapıyor) olup, bir ölçüde düzensiz bir terminolojiyi yansıtır. Hiçbir ders kitabında, Avusturya Okuluna ait, sermayenin "üretim dönemi" analizinin uygun bir sunumu yoktur.

Bu nedenle, açıktır ki:

1920 öncesi dönemde bile, daha çok Avusturya'da geliştirildiği biçimiyle, iktisadın tam ve esaslı bir görüntüsünü sunan İngilizce bir ders kitabı yoktu. Bu tarihten sonra, bu orantısızlık daha da kötü hale geldi. Sadece Mises'in gerçekleştirdiği büyük gelişmeler göz ardı edilmekle kalmadı, fakat bugünkü ders kitaplarında olduğu gibi, iktisadın doğru olarak sunulabileceği konuyla çok az ilişkisi kalıncaya kadar alelacele türlü türlü yeni hatalar eklendi.

Şöyle devam ediliyor:

[s]anırım, sağlam bir ders kitabına olan ihtiyaç son derece açıktır. Bir ders kitabı için zihnimde olan şey, öncü bir proje olacaktır. "Para bölümünde" gördüğünüz gibi, mümkün olduğu ölçüde Misesçi teorik yapının mantıklı ve adım adım gelişmesine dayalı bir yapı oluşturmaya çalışacağım. Her bir adımda, okuyucu, kendisini yavaşça fakat sürekli bir şekilde, günün ekonomik problemlerini ele alacak ya da ustaların yazılarını daha çok okuyacak şekilde donanımlı buluncaya kadar, basit ve hipotetik örneklerle aydınlatılacaktır. Bu adım adım yöntemle, başlangıç düzeyindeki bir okuyucunun, öğrencinin yahut meslekten olmayan kabiliyetli bir kişinin en zor teorik kavramları anlayabileceğine ikna oldum. Bu kişi, her bir adımı onaylaması gerektiği için, sonraki adımları sindirmeye ve kabul etmeye hazır olacaktır. Çünkü, "bıkmadan" dedim, bu metotla en katı sosyalist bile, adım adım basit praksiyolojik aksiyomlarla başlayarak ve sonunda kendisini birdenbire müdahaleci ve sosyalist fikirlerinin saçmalığını fark etmiş olarak bulacaktır. Kendine rağmen bir liberteryen haline gelecektir.

Rothbard şunları ilave eder:

(kitabın) formatı bizzat yazarken gelişir... Bu arada, Mises'ten, onun *İnsan Eylemi*'nin formatına takılıp kalmak yerine, kendi formatımı yeniden oluşturmamdan çok memnun olduğumu öğrendiğimde, mutlu oldum. *İnsan Eylemi*, benim kitabımın içeriği... aşağı yukarı hesaba katıldığında, konularda daha düzensiz, konuların ele alınışında da daha muhtasardır. Kısaca McCulloch'ın Ricardo için yaptığı şeyi, ben de Mises için yapmaya gayret edeceğim...²¹

21 Rothbard to H. Cornuelle, March 14, 1951, 3 s.; Rothbard Papers. "What McCulloch did for Ricardo", John Ramsay McCulloch'ın *Principles of Political Economy* (New York: Augustus M. Kelley, [1864] 1965)'ini refere etmektedir.

1952 Haziran sonuna doğru Rothbard, Herb Cournelle'a yazdı:

Kitabın ilk “Temeller Bölümü” üzerinde olduğumu ve neredeyse bitirdiğimi söylemekten mutluluk duyuyorum. Şimdiye kadar yaklaşık 95 sayfa yazdım ve açıkçası bu konuda çok hevesliyim. Bu, *İnsan Eylemi* varsayımına dair temel çıkarımların düzenli bir gelişimidir; çünkü ilk kez, Mises'in inşa ettiği ve iyi kötü okuyucularının anlayacağını düşündüğü yapının adım adım doğası gün yüzüne çıkmakta ve açıklanmaktadır. Umarım yakında onu size gönderirim. Müteakip bölümler mübadele ekonomisinin tümdengelimli yapısının devamı olacaktır.²²

1952 Ekim ayı başında, Rothbard, iktisadın ilkeleri kitabı ve diğer projelerle ilgili çalışmalarını içeren bir dizi İlerleme Raporunun ilkinin Volker Fona takdim etti. Bu rapor, 1 Ocak- 1 Ekim 1952 dönemine ilişkindi. Sonraki raporlar her altı ayda bir takdim edildi.

Bu ilk raporda şunları yazdı:

1 Ocak'ta (1952) Fon adına çalışma başladığında, Prof. Ludwig von Mises için kitabın muhtemel bir taslağını ve yaklaşık 90 sayfa tutan “Engellenmiş Bir Piyasada Para ve Bankacılık” bölümünü daha yeni hazırlamıştım.

Rothbard, –olduğu gibi kalması düşünülen- “Engellenmiş Piyasada Para” üzerine 78 sayfa yazdığını, fakat “parayı iktisadi düşüncenin entegre yapısının bir parçası olarak sunmanın en iyi tercih olacağı” sonucuna vardığını açıkladı.

Buna uygun olarak, ders kitabının teorik altyapısını oluşturan birinci bölüme başlamak için geri döndü:

Temeller bölümüne geri dönmek için para bölümünü bıraktım. Bu konuda çalışmaya (okuma, yazma vs.) devam ettikçe, çalışmanın planını bir bütün olarak tasavvur etmeye başladım. Bu plan, bir yıl önce üzerinde çalıştığım geçici mahiyetteki çerçevenin tamamen ıskartaya çıkarılmasını içeriyordu. Eski taslak ortodoks ders kitabı yaklaşımı denilebilecek şeye benziyordu: Şu şekilde devam etti: Ekonominin Doğası ve Kapsamı, Piyasanın Karakteristikleri, Tüketici Talebi, Arz, Rekabetçi Fiyat, Tekel Fiyat, Ücretler, Sermaye ve Faiz, Para ve Bankacılık, Konjonktürel Dalgalanmalar, Uluslararası Ticaret ve ardından Hükümet Müdahalesi ve Sosyalizmin özet bir çerçevesi.

Mantıksal ve metodolojik hususlar Rothbard'ı yeni bir görüşe sürükledi:

Bu kitabın, eski taslak ve özellikle de diğer ders kitapları gibi, dağınık izole bölümlere dayalı eski hatlar üzerinde ilerleyemeyeceğini fark ettim. Böyle bir yöntem sakattır; ve sağlam ekonomik doktrinlerin tüm yönlerini kapsayan ve birleştiren tutarlı bir sistemin geniş alanı için bir mana ifade etmez. Kendim için belirlediğim amaç, tutarlı ve bütünleşik bir yapı içinde Mises'in praksiyoloji yapısının özünü, ayrıntılı biçimde ve adım adım tamamlamak-

²² Rothbard to H. Cournelle, June 28, 1952; Rothbard Papers.

tı. Basit, apaçık bir varsayımla başlamanın mümkün olduğunu fark ettim: *insanın varlığı* ve iktisattaki bütün öncüllerin ondan çıkarılması. İnsan varlığının özü *insan eylemidir* ve eylem bir kere tanımlandıktan sonra, diğer bütün (ekonomik) gerçekler mantıksal çıkarımla elde edilebilir. Öncelikle, insanların varlığından ve eyleminden az sayıda direkt çıkarım yapılabilir; ardından ilk çıkarımlardan daha başka çıkarımlar yapılabilir vs. Gerçekten de gerekli tek varsayım budur; başka öncüllere sadece çıkarımları gerçekçi durumlarla sınırlandırmak ve ampirik olarak doğru olduklarını kanıtlamak amacıyla başvurulur. Amaç, okuyucunun, adım adım ilerlemesini sağlamaktır. Okuyucu, orijinal varsayımı ve sıradan mantık kurallarına dayalı çıkarımların her birini benimsemesi gerektiği için, kitabı okuduktan sonra, sağlam ve esaslı bir ekonominin tüm gövdesini kabul ederek bitirmelidir.

Rothbard buraya, “Praksiyoloji ve Ekonomi -ekonominin ahlâk ve psikolojiyle ilişkisi-“üzerine bir ek dahil, 142 sayfaya ulaşan birinci bölümün taslağını ekledi. Şunu belirtti: “tam [a]dım adım yapı en iyi bizzat metinde görülebilir. Eylem, müstakbel amaçlara yönelik araçların seçimidir ve bu tanımın her yönü ele alınmakta, çıkarımları incelenmekte ve birbirleriyle ilişkilendirilmektedir”.

Diğer bir taslağı takdim ederken, Rothbard “[i]kinci bölüm kişiler arası ilişkileri analize tâbi tutuyor”. İlk olarak, “hegemonik sömürü rejimi analiz edili[yor]. Toplum serbest ve cebri [bir] kişiler arası mübadeleler yapısı olarak tanımlanıyor” diye yazdı.

Bu bölümde, sadece “[ü]retimin ve girişimciliğin analizini” çerçevede gösterilen noktaya kadar sürdürmüştür, “çünkü karmaşık bir ekonomi direkt mübadele koşulları altında mevcut olamaz. Direkt mübadele, oldukça değerlidir çünkü o ([b]ozucu) para faktörü olmadan mübadele, arz ve talep ile onun temellerinin analizine imkân verir”.

Şimdi Rothbard nasıl çalıştığını tarif ediyor:

Prosedür. Bir bölümü oluşturma işi şu şekilde oluyor: Önce, bölümün kapsayacağı genel konu kararlaştırılıyo[r]. Sonra bunu feraset sağlar gözüken kitapların hızla gözden geçirilmesi takip ediyor. Okumalara bağlı notlar alınıyor, belirlenen önemli noktalar olgunlaştırılıyor. Böylece Temeller ve Direkt Mübadele bölümleri için yapılan okumalar Mises, Benham, Menger, Böhm-Bawerk, Wickstead [aynen alınmıştır], Bastiat, Boulding ve diğer bir çok yazarın çeşitli çalışmaları yanında, eski ve anlaşılması zor kitapları ve dergi makalelerini içermektedir. Yeterli düzeyde bir okumadan sonra, bölümü yazmaya başlıyorum ve adım adım bir bölümden diğerine geçiyorum. Sonuçta, tamamlanan bir bölüm bir çok açıdan orijinal bir üründür, çünkü ya bütünüyle yeni noktalar ortaya çıkmış ya da diğer yazarların temas ettiği hususlar, ekonominin genel yapısına farklı bir biçimde entegre edilmiştir. Böylece, özellikle ders kitabı türünde bir çalışma için, orijinal olarak veya başka eserler yardımıyla birçok gerekli nokta

ortaya çıkarılmalıdır. Mises genel çerçeveyi oluşturmuştur, fakat bu kitap sadece *İnsan Eylem*'nin bir şerhi olamaz; daha ziyade Mises'in geliştirmiş olduğu üstü kapalı praksiyoloji yapısının detaylandırılması olmalıdır.

Bir bölüm yazıldıktan sonra, gözden geçirmeler onu takip ediyor... mesela bu yılki Mises semineri, bölümlerimin gözden geçirmelerini yapmayı taahhüt etti. Dahası, diğer bilgi alanları kaçınılmaz olarak kitabı etkilemektedir. Bu nedenle, serbest piyasada sözleşme tartışması için sözleşme hukukunu, öz-mülkiyet ve çocukların mülkiyeti için John Locke'u okumak zorunda kaldım, vs.

Rothbard daha sonra Mises'in sisteminden ayrılmakla meşgul oldu:

Felsefi sistem önemli bir gözden geçirme kaynağı olacağına benziyor. Mesela, Temeller bölümündeki ekte, iktisat ve ahlâk arasındaki ilişkiyi ele aldım ve ahlâk bilimi olamayacağı ve değer-yargıların tamamen görelî olduğu yönünde Max Weber'in standart pozisyonunu benimsedim. İnsan doğası ve insan doğası için neyin iyi olduğuna dayalı bir rasyonel ahlâk bilimi olabileceğine inanma noktasına geldim. Düşüncelerin bu şekilde revizyonu, bu ek kısmın yeniden yazılmasına neden olmuştur. Revizyonun nereye kadar ulaşacağını şimdiden söylemek imkânsız; belli ki, praksiyolojik analiz genel gövdesi dokunulmadan kalacaktır. Şu anda, eylem aksiyomunun bu Randçı felsefeye uygun biçimde tanımlandığı birinci bölümün değişikliklerine kafa yoruyorum.²³ Ayrıca, çalışmanın ve onun zevk ve acılarının analizinde felsefenin bir değişikliğe yol açacağına inanıyorum -Mises'in çalışmanın ıstırapı, çalışmanın hazzı vs. analizinden çıkarılıyor.

Rothbard şimdi parayla ilgili bölümü ayırmayı planlıyordu: "Paranın hesaplama ve buna bağlı ölçümlere nasıl imkân verdiğini", arz ve talep analizinin paraya nasıl uygulandığı ve böyle bir mübadelede fayda, gelir ve maliyetin rolünü" gösteren "İndirekt Mübadele Altında Fiyatlandırmaya dair tali bir analiz" izledi. Para bölümünün bir kısmı, burada "Tüketim Mallarının, Sermaye Mallarının, Emek Hizmetlerinin ve Doğal Kaynakların Fiyatlandırılması" nı takip etti.

"Engellenmemiş Piyasanın detaylı analizi" yle ilgili "Birinci Kısım" için projelendirilmiş bir takım bölümleri kabataslak hazırladıktan sonra, Rothbard şunları yazdı:

İkinci Kısım, adım adım, piyasada muhtemel hükümet müdahalesi türlerini ve böyle bir müdahalenin etkilerini ortaya koyacaktır... Konjonktürel dal-

23 Mevcut karbon kopyada, "Bandian" olarak görülen bu kelimedede, galiba bir yazım hatası vardır. Açıkçası Rothbard, "rasyonel-ahlâkî" felsefe kavramı için, bir kısaltma olarak "Randian" yazmaya niyet etmişti. Bu itibarla, bilimsel bir ahlâk arayışında Randcı sisteme bağlı olmadığı, mektuplarının açığa vurduğu üzere, Thomistic düşünce konusundaki erken farkındalığı ile gösterilmiştir. Krş.: Rothbard to H. Cornuelle, April 23, 1952, Rothbard Papers: burada neo-Thomist filozof Livio C. Stecchini'nin çalışmasını, "bir ahlâk felsefesi"ne bakış olarak ele alıyor. Sadece 1952-57 döneminde Aristoculuk, Thomism ve doğal haklar gibi konularda Rothbard'ın en az yedi mektubu bulunmaktadır.

galanmalar hükümet müdahalesinin sonuçları olarak gösterilecektir... Son olarak, Sosyalizmin doğası ve hesap yapma imkânsızlığı analiz edilecektir. Ayrıca, bürokratik işleyiş ile kâr işleyişi arasındaki fark da incelenecektir.²⁴

Rothbard, orijinal çerçevesinden daha da ayrılarak, “hataların eklerde halledilebileceği” ve “tarihsel bölümleri atlamanın ve böylece çalışmayı saf teorik, bilimsel seviyede tutmanın en iyi yol olacağına karar verdi. Tarihsel örneklemeler misal olarak dahil edilebilir”, fakat diğer türlü, “bu bilgiyi, bu yasaların geçerli olduğu herhangi bir tarihsel duruma tatbik etmek okuyucuya bırakılmalıdır”. Yakin zamanda Volker Fon için yazdığı “Artan Oranlı Gelir Vergilendirmesi üzerine Blum ve Kalven” eleştirisinin²⁵, bu bölüm için fikirlerinin olgunlaşmasına yardım ettiğini belirtti.

Şimdiye kadar 366 sayfa yazmıştı; para bölümünden 90 sayfayla birlikte bu 456’ya ulaştı, fakat her yeni bölüm için ihtiyaç duyulan zamanı tahmin etmek imkânsızdı, çünkü her biri “iyi kötü okuma, yazma ve düzeltmeler gerektirebilecek kendine has sorunlar arz etmekteydi”²⁶

1952 Ekim ayı başlarında, Rothbard, “orijinal Temeller Bölümünden bir parçayı” mektupla Richard Cornuelle’a gönderdi –bu kısmın sayfalarında grafikler de vardı.²⁷ Kısaca göreceğimiz gibi, bu grafikler bir tartışma konusu haline geldi. Aralık ayı sonunda, Dick Cournelle, 29 Aralık tarihli mektubu için teşekkür etmek üzere Rothbard’a yazdı. Cournelle ahlâkî rasyonalizmden söz ederek, “Bunun düşüncenizde yarattığı revizyonun temel ve önemli bir şey olduğunu düşünüyorum” yorumunda bulundu.²⁸

Rothbard 1953 yılı Ocak ayı başında aynı samimiyetle cevap vererek, şunları söyledi:

Felsefi pozisyonumdaki değişmeye katıldığınız ve bunun önemli olduğunu düşündüğünüz için çok memnunuz. Pozitivistlere karşı sert (ve doğru) eleştirilerine rağmen, Mises onların pozisyonundaki kritik noktayı kabul etti: değerler, sadece sübjektiftir ve rasyonel temeller üzerinde kararlaştırılması mümkün olmayan bir zevk veya “duygu” meselesidir. Yaptığım şey, bireysel insanın mutluluğunu hedefleyerek, böyle bir “erdemli” eylemin

24 Memo to Volker Fund: Progress Report, January 1 to October 1, 1952, 13 s.; Rothbard Papers.

25 Murray N. Rothbard, “The Uneasy Case for Degressive Taxation: A Critique of Blum and Kalven,” Rothbard Papers; basıldığı yer, *Quarterly Journal of Austrian Economics* 4, no. 1 (Summer 2001): 43–61.

26 Memo to Volker Fund: Progress Report, January 1 to October 1, 1952; Rothbard Papers.

27 Rothbard to R. Cornuelle, October 3, 1952; Rothbard Papers. Herb Cornuelle’in kardeşi olan Richard Cornuelle, bu tarih itibarı ile Volker Fon’da çalışmaya başlayacaktır.

28 R. Cornuelle to Rothbard, December 31, 1952; Rothbard Papers. Önceki Mektup olan, Rothbard to R. Cornuelle, December 29, 1952, kayıp gözükmektedir.

kurallarını formüle edebilen bir ahlâk “bilimi”nin mevcut olduğu şeklindeki “klasik” ahlâkî pozisyona geri dönmektir.²⁹

Rothbard, “ders kitabıyla ilgili hibenin onaylandığını duyduğuna” da sevindi. Ay sonuna kadar, Rothbard Herb Cournelle’den, “bir iktisat ders kitabı hazırlamanızı ve yazmanızı sağlamak için” üç ayda bir 1500 dolar ödeneceğini duymuştu. Ödenek 1954 yılı boyunca sürecekti.³⁰

1953 Şubat ayı başlarında, Herb Cournelle, Rothbard’a, “El yazmanızdaki Şekil 6’da ciddi bir zorlukla karşılaştık” diye yazdı. Rothbard’ın buna cevabı şu oldu:

Ekte, [t]artışmalı grafik, durumu netleştirmesi gereken iki sayfalık gözden geçirilmiş metinle birlikte bir kere daha gönderiliyor. Ölçek düzensizliğinin asıl vurgusu -bu noktayı metinde daha açık biçimde göstermem gerektirdi- değerlerin herhangi bir ölçek türüyle ölçülemeyeceği ve dolayısıyla sadece sıralı olarak karşılaştırılabileceği hususudur. Bu, bölümün kilit noktalarından biridir ve bir kişinin sınırsız çeşitlilikteki malları ve beklentileri daha çok ya da az değerli olup olmadıklarına göre karşılaştırılabileceği ve pekâlâ karşılaştıracağı gerçeğine dayalıdır; fakat kişi onları sadece sıralayabilir, sıralamalar arasındaki mesafeleri karşılaştıramaz ve ölçemez. Çünkü bu tür subjektif süreçler için bir birimi objektif olarak tespit etmenin yolu yoktur. Bu nedenle, ölçekteki sıralamalar arasında herhangi bir mesafe düşüncesinin anlamsızlığını vurgulamak için, değer-ölçeğinde sayılar arasındaki uzaklıkları bilinçli düzensiz yaptım. Şimdi gözden geçirilmiş metnin bu grafiği daha açık hale getirdiğini ümit ediyorum.³¹

Mart’ın ikinci haftasında, Rothbard orijinal “ders kitabının” üçüncü bölümünü takdim etti.³²

Nisan başlarında Rothbard, 1 Ekim 1952 ile 1 Nisan 1953 dönemine ait İlerleme Raporunu sundu. Bu aylarda, “ilk defa kişiler arası ilişkileri analize dahil ettiği” ikinci bölümü tamamladı. “Mübadele edilebilir Mal Türleri” ile “İstilacı Eyleme Karşı Yaptırım” kısımlarını yazdı. İndirekt mübadeleyle ilgili olarak Rothbard şunları kaleme aldı;

[M]evcut birçok ders kitabı, bu materyali birbiriyle ilişkisiz bir dizi bölümlerde sunma eğilimindedir ve sonuç, hiçbir bölümün yeterli bir analiz sunmakta başarılı olamamasıdır. İktisadi analizin değişik kısımları sadece, bütünsel bir resmin ayrılmaz parçaları olarak doğru bir şekilde sunulabilir

29 Rothbard to R. Cornuelle, January 3, 1953, 3 s.; Rothbard Papers. Rothbard Erich Fromm’dan bu (rasyonel-ahlâkî) bağlantıda, olası faydalı bir ilham kaynağı olarak söz eder.

30 H. Cornuelle to Rothbard, January 28, 1953; Rothbard Papers.

31 H. Cornuelle to Rothbard, February 4, 1953, ve Rothbard to H. Cornuelle’a, March 3, 1953; Rothbard Papers. Rothbard’ın, *İnsan, İktisat ve Devlet*’inde yer alan Şekil 4, bu tartışmalı grafiklerin birinden türemiş olabilir.

32 Audrey M. Hanson to Rothbard, March 9, 1953, ve R. Cornuelle to Rothbard, March 16, 1953; Rothbard Papers.

ve tam olarak kavranabilir. Bu nedenle, her bölümün birbirini mantıklı biçimde takip ettiğinden emin olunması gerekir.

Ardından “İndirekt Mübadelenin Yapısı” konulu üçüncü bölümün çerçevesi geldi. Rothbard burada 61 sayfa yazmıştı.

Rothbard, daha sonra “Para ve Fiyatlar” başlıklı dördüncü bölümün çerçevesinden bir parça sundu. Şimdiye kadar, tüketim mallarının fiyatlarını analiz etti. Şimdi çerçevenin daha büyük parçası geldi. Biraz tekel tartışmasıyla birlikte seksen sekiz sayfa yazıldığını ve bunun devaminın geleceğini söyledi. Para-bileşenlerinin analizi daha sonra gelecek, fakat “bu, paranın arzı ve talebi ile malların arzı ve talebi arasındaki ilişkiyi detaylandıran önceki fiyat analizlerine doğru genişletilmeli ve sonra entegre edilmelidir”.

[Ö]nemli olarak, “yukarıdaki çalışmaya ilaveten, ilk ilerleme raporunda belirtilen felsefi değişim tamamlanmış ve daha önce yazılmış materyallere ait bölümlerin gözden geçirilmesi yapılmıştır”. Ayrıca:

En önemlisi, çalışmanın ilk sekiz sayfasının tamamıyla gözden geçirilmiyordu; bu sayfalarda tüm çalışmanın, üzerine bina edildiği orijinal aksiyomlar ifade edilmekteydi. Bu gözden geçirme, insanın sürekli bir tatminsizlik hali içinde olduğu ve sadece cennet gibi hareketsiz bir istirahat halinde mutlu olabileceği fikrindeki kesin felsefi karamsarlığının ilk formülasyonunu gidermiştir. Böyle bir felsefi görüş, insanın doğal durumuna (insan, üretken faaliyetlerle meşgul olduğu zaman en mutludur) aykırıdır. Bu revize edilmiş kısım, felsefi karamsarlığı praksiyolojiden uzaklaştırır.

Böylece, birinci bölümdeki altı sayfalık yeni bir emek tartışması, “emeğin, duruma göre bizatihi zevkli, nötr veya zahmetli olabileceğini açıkça ortaya koyuyor; ancak elde edilecek nihai ürün için olmadıkça hiç kimse ona girişmeyecektir.” Rothbard burada, ders kitabında belirtilen konularla bağlantısı olan iki yazının, Mises seminerine sunulduğunu belirtti.³³

5 Ekim 1953'te Dick Cornuelle, Rothbard'a son İlerleme Raporunu aldığını yazdı. “[B]uradaki insanlar bu projenin eşsiz tatminini hissediyor. Özellikle tezinle ilgili çalışmanın ilerlediğini görmekten çok mutlu oldular” yorumunda bulundu. Şimdi, diye ilave etti, “[d]ers kitabının basımıyla ilgili bazı problemleri düşünmeye başlamanın zaman geldi gözüküyor.”³⁴ Ancak, bu gerçekleşmeden önce, Rothbard ile Cornuelle arasındaki tartışma neticesinde, proje esaslı bir değişim geçirecektir.

33 Memo to Volker Fund: Progress Report, April 1, 1953, 10 s.; Rothbard Papers. Bu maddeler, “Fisher Denklemleri” ve “İstikrarlı Para,” olup, Rothbard Yazıları içinde yer almaktadır.

34 R. Cornuelle to Rothbard, October 5, 1953; Rothbard Papers. 1 Ekim 1953 tarihli ilerleme Raporu kayıp gözükmektedir.